

УДК 821.162.1-3:811.163.3'255.4(049.3)

УДК 821.162.1-1:811.163.3'255.4(049.3)

Хенрик ДУДА

Католички универзитет

во Лублин „Јован Павле Втори“

henryk.duda@kul.pl

ЗА ПОЛСКАТА ЛИТЕРАТУРА ВО МАКЕДОНИЈА¹

На 4 и 5 октомври, 2024 г., во Скопје, Македонија се одржа XII Меѓународна македонско-полска научна конференција, организирана по повод 65-годишнината на македонската полонистика. Домаќин беше Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ на тамошниот Универзитет „Св. Кирил и Методиј“. Настанот беше поддржан од Амбасадата на Република Полска во Скопје и од Полскиот институт во Софија. На конференцијата учествуваа научници од Македонија, Полска, Хрватска, Србија, Словачка и Италија. Полска ја претставуваа истражувачи од Гдањск, Катовице, Познањ, Варшава, Вроцлав, како и авторот на овој текст – од Лублин. Во рамките на конференцијата, меѓу другото, беа претставени и две изданија, важни за македонско-полските научни, културни и книжевни врски: XI-от том на серијата „Folia Philologica Macedono-Polonica“ (уредена од Магдалена Блашак и Силвија Сојда, Катовице 2024) и *Мала анџологија на ѓолската ѓроза и ѓоезија. Сѓудениѓски ѓреводи* (уредена од Фросина Милковска, Скопје 2024), за која ќе кажеме нешто повеќе понатаму во овој прилог. Конференцијата ја придружуваа изложбата на полскиот филмски плакат и авторската средба со Дионисиос Стурис, новинар, роден во Грција а пораснат во Полска, писател, репортер, автор на книгата „Нов живот. Како Полјаците им помогнаа на бегалците од Грција“ (*Nowe życie. Jak Polacy pomogli uchodźcom z Grecji*, Warszawa 2017, второ издание, Poznań 2022),

¹ Оригиналниот текст на полски јазик ќе биде објавен во независното списание за убава книжевност, пластични уметности и хуманистички науки „Акцент“ Nr 2/2025, кое го издава Источната фондација за култура „Акцент“ во Лублин и Институтот на книгата во Краков.

која излезе на македонски јазик во превод на Лидија Танушевска (Славика Либрис, Скопје 2023).

Полонистиката при Катедрата за славистика на Филолошкиот факултет при УКиМ била основана во академската 1959/1960 година по иницијатива на академик проф. Божидар Видоески. Првиот лектор бил неодамна починатиот (17 ноември, 2022 г.) проф. Влогимјеж Пјанка. Оттогаш, лекторатот по полски јазик како странски го воделе 14 лектори од Полска. Во моментот лекторка е д-р Наталија Лукомска. Со текот на времето лекторатот по полски јазик успеал да прерасне во редовни полонистички студии – по јазик и литература. Првиот вработен полонист бил проф. Ташко Белчев, а многугодишни наставници на полонистиката биле и се: проф. д-р Зузана Тополињска како визитинг-професор (1983-1999), проф. д-р Германија Шокларова-Љоровска (до 2006 г.), проф. д-р Милица Анчевски и проф. д-р Лидија Танушевска. Она што е најважно, од полска перспектива – тоа е единствената институција со академски карактер во Македонија што се занимава со комплексно изучување на полскиот јазик, со научни истражувања од областа на јазикот и полската култура, како и со популаризација на најважните достигнувања на полските автори. Историјата на оваа институција ја претстави проф. Лидија Танушевска. Нејзиното излагање ќе биде објавено во материјалите од конференцијата (во XII том од издавачката серија „Folia Philologica Macedono-Polonica“).

Овде ќе кажеме уште неколку збора за веќе споменатата книга, објавена само во електронска верзија *Мала антиологија на полската проза и поезија. Студентски преводи*². Во неа се собрани преводи настанати за време на часовите по полски јазик како странски и за време на практичните часови од превод на книжевни полски текстови на македонски јазик. Преводите се дело на петнаесетина – да го употребам најмодерниот полски начин на изразување – студентки и студенти. Да ги претставиме нивните имиња: Никола Коцев, Никола Илиевски, Томи Карик, Андреј Јованчевски, Димитар Неделковски, Фросина Милковска, Мартин Блажески, Калина Георгиева, Марија Шахиновска, Анета Маџовска, Катица Јанкоска, Наташа Сион, Тања Томовска, Анета Денковска, Радица Бобинска, Милче Христова, Билјана Пендева, Мирослав Ивановски, Даниела Ѓурова, Соња Крстевска, Наташа Николовска и Илија Трајковски. Како што напишала проф. Танушевска во воведот, *книжевниот превод беше начин до нив да дојде полската книжевност, да ја засакаат, но и да се уверат дека нив-*

² *Мала антиологија на полската проза и поезија, студентски преводи, Том 1*, (ур. Ф. Милковска), Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2024, електронска верзија во ПДФ формат, стр. 89. <https://flf.ukim.mk/wp-content/uploads/Mala-antologija-na-polskata-proza-i-poezija-Final.pdf> (пристапено: 17.02.2025).

нојто учење на полскиот јазик може да биде и применливо, како и начин да ја изрази својата креативност. (од воведот во антологијата, стр. 5).

Во оваа збирка се поместени, меѓу другите, поетски творби и прозни фрагменти на Ципријан Норвид, Елиза Ожешкова, Владислав Белза, Јулијан Тувим, Јарослав Ивашкевич, Јан Бжехва, Вислава Шимборска, Адам Загајевски, Рафал Војачек, Макеј Швјетлицки, Олга Токарчук, Војкех Кучок и Војкех Шмјеја. На преведените текстови им претходат куси биографии на авторите. Од полска перспектива, овој избор можеби изгледа хаотичен и случаен. Сепак, како што нагласува проф. Танушевска, бил наведен според значењето и популарноста на авторите во самата Полска, според нивното светско реноме и според содржината на некои од творбите, со значење за нашата земја. (од воведот во антологијата, стр. 6).

Во оваа збирка се претставени автори кои веќе им се познати на македонските читатели (на пр., Шимборска, Загајевски, Токарчук), покрај оние што им се сосема непознати, како на пр., Ожешкова и Норвид, иако на македонски биле преведени дела на други писатели од XIX в, како на пр., Адам Мицкевич или Хенрик Шенкевич. Книжевноста за деца ја претставуваат стихови на Бжехва, Тувим и песната на Белза Катехизам за полското дете, која – како што напишала проф. Танушевска - е детска, но истовремено и го изразува некогашниот порив за независност на Полска, а денес злоупотребувана од националистичката идеологија (стр. 6-7). Прозата ја претставуваат Расказот со кучето од Ивашкевич, извадок од репортажата на Војкех Шмјеја за Македонија (од неговата книга *Gorsze światy. Migawki z Europy Środkowo-Wschodniej*, Варшава 2017) и новите преводи на фрагменти од прозата на Кучок и на Токарчук, според авторката на воведот, можеби и подобри од официјалните.

Не обидувајќи се да го оценувам квалитетот на преводите поместени во антологијата, сепак, би сакал да се осврнам на фактот дека некои текстови се тешки за разбирање, дури и за полскиот читател (на пр. песната на Норвид која ја отвора збирката и започнува со зборовите Што? Да ѝ кажам...), а други, пак, се засноваат на повеќеслојни, речиси непреводливи јазични игри.

Еве еден фрагмент на многу успешен превод: Во Брчево бумбар брмчи в трска / и Брчево со тоа има врска. (стр. 42). Ова не е буквален превод на зборовите на Бжехва Во Шчебжешин бумбар брмчи во трска. / И Шчебжешин е познат по тоа (W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie. / I Szczebrzeszyn z tego słyynie). Сепак, му се восхитувам на мајсторството на Мартин Блажески, кој ја превел оваа песна на македонски – најпрвин

го поврзал називот Брчево (село на западот на Македонија, во близина на границата со Албанија) со именката бумбар. Во состав со глаголот брмчи, се добива многу добар акустичен ефект. Македонската именка трска ѝ одговара на полската *trzcina* и значенски и генетски, бидејќи и во двата збора се наоѓа прасловенскиот корен **trǣstь* (трска).

Текстовите ги подготвила за печат и ги уредила во целост Фросина Милковска, во моментот на работата на книгата студентка на четврта година на Двојазичните славистички студии (руски и полски јазик), веројатно, денес веќе магистрантка, а во иднина, сигурно, преведувачка. И книгата, и нејзината уредничка, како и преведувачите на сите текстови поместени во антологијата ни овозможуваат спокојно да гледаме на иднината – присуството на полската книжевност во Македонија има добра перспектива. На насловната страница на Мала антологија на полската проза и поезија. Студентски преводи издавачот дава податок дека ова е првиот том. Ѓ посакуваме на скопската полонистика вториот том да излезе што побргу и да биде исто толку интересен.

Превод од полски јазик: Лидија Танушевска